

Scrapbogen som historisk fortælling

af Flemming Skipper

Udklippsbogen og dens indhold af plakater, breve, kort og gamle tipskuponer er mere end det papir, som udklippene er limet fast til - den er en direkte forbindelse til fortiden. Det er kildernes magi!

Eksisterer den længere, bliver den stadig »ført«, scrapbogen – bogen med de mange udklip?

Eller er det gået den som de mange fotos, der tidligere omhyggeligt blev klæbet ind i tilsvarende albums, ordnet årgangsvis, og stillet op i reolen sammen med alle bøgerne fra bogklubben?

Er udklippene havnet samme sted som billederne – scannet og lagt ind i familiens computer? Eller i en skuffe – til »bedre tider«?

Gennem scrapbogen kan et menneskes liv, dets bedrifter i det offentlige rum følges som det afspejles i de lokale aviser – om det nu er som politiker eller lokal sportshelt. Det sam-

me gælder en forening, en virksomhed, en sammenslutning, en bevægelse eller en forretning – scrapbogen giver enten hele historien, eller den kan hjælpe hukommelsen, erindringen, på vej.

Hvad der i årenes løb er saket og omhyggeligt limet ind i en scrapbog kan vise sig at blive vitale dele af den lokale historie, når den skal fortælles. Eller en families historie. Sammen med indholdet fra andre scrapbøger kan en større historie måske foldes ud. Og så har scrapbogen den fordel, at den kan lånes ud, den er fleksibel, den stiller sig til tjeneste, andre kan få glæde af dét materiale og dé fortællinger, der ligger gemt på bogens tykke

Sådan tager de sig ud, de 18 scrapbøger på Lokalhistorisk Arkiv i Thisted. De er en guldgrube af oplysninger om dansk fodbold i 1930'erne og i begyndelsen af 1940'erne. Og i særdeleshed om alt, hvad der rørte sig i Thisted Idræts Klub. Alt blev klippet ud af aviser og blade. Eller referater skrevet direkte ind i bøgerne med fyldepenen. Det var en ganske særlig fyldepen. Den var også fyldt med karikaturtegninger af sportens helte – udenbys som lokale.

sider. Samt alt dét, der kan være lagt ind *mellem* siderne. Programmer, plakater foldet omhyggeligt sammen, billetter, sange – og så videre.

Det er lidt mere besværligt med computeren; bevares, det kan kopieres over på en cd-rom, men det er alligevel ikke det samme, det er ikke »*det originale*«.

Kulturhistorisk dokument

Scrapbogen er – og forbliver – et kulturhistorisk dokument.

Sådan har det i al fald været tilfældet i forbindelse med et sportsprojekt, Thisted Museum i de seneste år har gennemført sammen med Lokalhistorisk Arkiv.

Projektgruppen havde en omfattende samling scrapbøger mellem hænderne, og de dækkede stort set hele det 20. århundredes idrætsliv, som det var blevet beskrevet i såvel lokale som udenbys aviser samt i de ugeaviser, der i første halvdel af århundredet udelukkende beskæftigede sig med begivenhederne i sportens verden. Det var meget læste blade, hvor nærmest hvert eneste spark på fodboldbanen, hvert løb og kast på atletikbanen blev beskrevet i mindste detalje. Det var i de år, atletikfolkene fra Thisted var med i den danske elite. Det skete forbavsende hurtigt efter lærer Marius Jørgensens ankomst til

Scrapbog(en), - bøger, - bøgerne. En bog med tomme sider til indklæbning af f.eks. avisudklip og rejsebilleder. Efter engelsk scrapbook; det første led scrap- af engelsk scrap: stump, stykke; af oldislandsk skrap »stump« (besl.m. dansk »skrabe«)

(Politikens Nudansk Leksikon)

Idrætsmanden, journalisten og modstandsmanden Holger Hebsgaard fotograferet ved en af paraderne på Vestre Dyrskueplads i majdagene 1945. (Lokalhistorisk Arkiv).

byen i 1918. Han kunne se et atletiktalent på lang afstand og var ikke sen til at råbe ham eller hende an. Han var selv allerede lidt af en legende i dansk atletik.

Idrætten – sporten – i Thy og Vester Han Herred gennem de sidste 100 år er registreret og beskrevet. Først var der selve registreringen af de mange foreninger, arkivalier og effekter, dernæst en udstilling på museet, interviews med mange af sportens nøglepersoner og »vandbærere«, senest en større bog, der i tekst og billeder fortæller om forrige århundredes idrætsliv.

Det er første gang, der er sket en så omfattende registrering, og da den tager sit udgangspunkt tilbage i slutningen af 1800-tallet, begynder historien med den første spæde spire til, hvad der er blevet en moderne

idrætsbevægelse, som alle direkte eller indirekte er involveret i – så integreret er den i det lokale samfund.

Thisted Roklub og Thisted Idræts Klub er blandt de ældste foreninger i byen og har begge kunnet fejre 100 års jubilæum i år.

»Bedre tider«

Scrapbøger afspejler de personer, der »fører« dem, de mest omhyggeligt førte kan være dem, som det fædrene ophav til f. eks. en lokal sportshelt begynder på og som oftest med et par linjer om, at bogen skal være et minde for den unge mand eller pige i deres senere liv om »den sorgløse ungdomstid«.

På et tidspunkt overtager de unge så selv scrapbogen, det bliver enten mere detaljeret, ingen avislinje må gå tabt for eftertiden, eller det bliver med en løsere hånd.

I karrierens slutfase kan det komme til at knibe med at få klistret udklippene ind i den rigtige sammenhæng, de unge sportsfolk har fået så meget andet at tænke på, ungdomstiden er måske heller ikke så sorgløs endda, og udklippene bliver lagt ind til »bedre tider«, der måske ikke følger. Og med dem så meget andet, der har relation til den sportsgren, det drejer sig: Kampprogrammerne, originalbilleder, bus- eller togbilletter, breve. De første tipskuponer med hold fra Thy. Alt dét der er med til at give et indtryk af en bestemt tidsperiode.

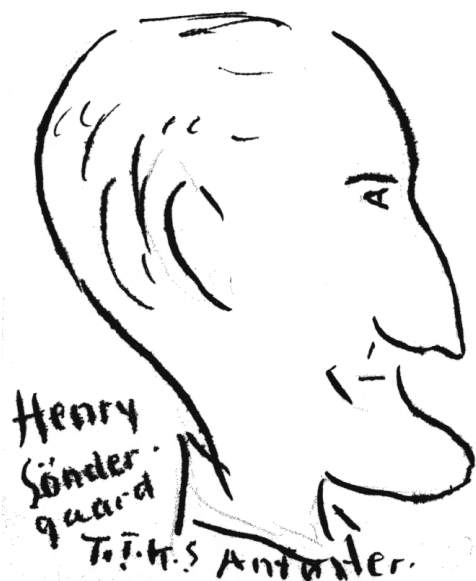
Hvis det er en idrætsleder, det drejer sig om, kan det vise sig, at scrapbogen slet ikke er en – scrapbog! Det er en samling ud klip i en mappe med påskriften »scraps« – tilsyneladende tilfældige og uden en kronologi – og da man åbner denne mappe, vælter en række »klichéer« ud. Det er de zinkplader, som fotografier tidligere blev ført over på, så de derefter kunne aftrykkes i aviser og bøger.

Hvad scrapbogen gemte. Plakaten fra stadion-indvielsen søndag den 8. august 1937.

Det var »klichéer«, der havde været brugt i Thisted Idræts Klubs medlemsblad i tidernes morgen, og da originalbillederne ikke fandtes, var de i sportsprojektets sammenhæng væsentlige kilder til den lokale idrætsklubs saga. Til Thy's sportshistorie i det hele taget.

Og mappen indeholdt tegning og beskrivelse af et større anlæg med svømmehal ved Søbadet i Thisted i købstadens sidste dage inden kommunesammenlægningen i 1970, da Thisted gik sammen med en række landkommuner og dannede den storkommune, der nu står for fald. Projektet blev overhalet af tiden og kom aldrig ud af skuffen – og dukker først op nu, næsten 35 år senere, i en anden sammenhæng.

Henry Søndergaard, TIK's anfører – som han tager sig ud i Holger Hebsgaards scrapbog.

Der kom jo svømmehaller andre steder – en af dem ved Thy Hallen i Thisted. Men drømmen om en svømmehal i Thisted går tilbage til 1936, da den allestedsværende Marius Jørgensen indkaldte til et møde med repræsentanter for byrådet, skolekommissionen m.v. i et forsøg på at gøre noget ved sagen. Planen gik ud på at anlægge såvel søbadeanstalt som en svømmehal på et opfyldt terræn ved havnen ud for elektricitetsværket. Hallens bassin skulle så opvarmes af elværkets spildevand. Det var dog lettere sagt end gjort. Det kunne i al fald ikke blive til noget. Hvor langt planerne ved Søbadet i slutningen af 1960'erne var, det svæver i historiens vinde. Men da Marius Jørgensen skrev sportens historie i Thisted Købstads Historie 1524-1974 var den gamle idé fra 1930'erne ved at blive realiseret i form af Thy Hallen.

»Så får idrættssvømningen en chance, som den forhåbentlig benytter«, skrev den gamle olympiadeltager.

Det gjorde den i rigeligt mål, svømmeklubben, den var midt i en guldalder 10 år senere.

Direkte forbindelse

Men er en scrapbog da ikke blot en scrapbog, en bog fyldt med gamle – mere eller mindre relevante – udklip fra aviser og blade og som en tillægsgevinst eventuelle andre tryksager fra den samme periode?

Fylder de ikke vel rigeligt på en reol eller i en skuffe – er det ikke mere praktisk at scanne hele »skidtet« ind og ordne det på computeren?

Sikkert!

Men det er scrapbogen og dens indhold, der er *det originale*, hvert stykke papir repræsenterer ikke kun, hvad der er trykt på det, og hvad man kan læse – det forbinder også vores tid med den periode, oven i købet den bestemte dato, hvor de omtalte begivenheder finder sted. En direkte forbindelse. Scrapbogen har en anden side, der taler til læseren, til dén der sidder med scrapbogen mellem hænderne; det har noget at gøre med bogens *materialitet*, der så at sige gør det muligt at komme i kontakt med den svundne tid på en anden måde, end computerens indscanning af det samme materiale er i stand til.

Indrømmet, det lyder højtravende, det har mere med metafysik end historievitenskabelig at gøre, vil man med rette kunne indvende, men det er ikke desto mindre begreber, moderne historikere opererer med, når de bevæger sig ind på en forståelse af kildernes magi. Og dén, der gennem lang tid har været igennem utallige scrapbøger, kan under alle omstændigheder ikke undgå at blive grebet af al denne læsning og løftet lidt ud af nutiden – så mange indtryk og så forskellige udtryk han er udsat for! Jo, det er *kildernes magi*, der er på spil!

„DEN GULE FARE“ er i Thisted.

Horsens forenede Sportsklubbers Mesterrækkehold, der fører i den jyske Mesterrækkes Sydkreds, spiller i Dag og i Morgen paa Stadion med T. I. K.s Mellemrækkehold, der møder med sin allerstærkeste Holdopstilling.

Kampene begynder Kl. 2. Entre hver Dag: 1 Kr.
Begge Dage: 1.50. Damer 50 Øre, Børn 25 Øre.

Paa Horsensholdet, der møder med sin bedste Opstilling, spiller bl. a. Landsholdsspilleren Svend Hansen og flere Süløwspillere.

Kan Thisted revanchere sig efter sine sidste Nederlag? Kampene vil vise dette!

Vi mødes paa Stadion.

Denne advarsel var naturligvis trykt på gult papir og opslået overalt i byen. Og fandt vej til scrapbøgerne.

Galoperende scrapbog

Lokalhistorisk Arkiv opbevarer en samling scrapbøger, der skiller sig ud fra mængden, idet de består både af udklip, håndskrevne dagbogsnotater og referater af fodboldkampe, lokale såvel som landskampe.

Thisted Idræts Klub – gymnastik, atletik og fodbold – er fyldigt dækket, det samme gælder den omfattende indvielse af det nye stadion i Dragsbæk. Der er mange tegninger af sportsheltene fra dén tid – de landskendte og de lokale – og i de tilfælde hvor manden bag scrapbøgerne ikke kunne finde egnede portrætter i aviserne, tegnede han dem selv.

Der er også »nyheder«.

Således denne håndskrevne bemærkning mellem udklippene fra 1933:

»Søndag d. 18. Juni – samme Dag som TIK vandt det jyske Fodboldmesterskab i A-rækken – afholdtes der i Thisted paa Dyrskuepladsen Trav- og Galopløb. Der var 10.000 Tilskuere.«

Det er første gang, denne begivenhed dukker op i den ellers nu veldokumenterede lokale idrætshistorie. Det vil sige – det er det ikke! Og hvad værre er: Scrapbøgerens ophavsmand må have været to gange til trav- og galopløb for at nå op på det store antal tilskuere, han nævner. Måske er han blevet revet med af den store begivenhed, det trods alt var, og af de mange tilskuere, der havde fundet vej til dyrskuepladsen. Samtidige kilder angiver imidlertid, at der var mellem 4-5000 tilskuere. Det var nu også en god portion i betragtning af, hvor lille købstaden Thisted var i 1930'erne.

Og »nyheden« om trav- og galopløbet er ikke så ny – ja, det er faktisk i dobbelt forstand en »gammel« nyhed. For det viser sig, at Arne Ringgaard Pedersen – der var dreng i Thisted netop i begyndelsen af 1930'erne – fortalte om hestevæddeløbene i Historisk Årbog for tre år siden:

»Efter datidens forhold var der tale om et vellygt arrangement – rent økonomisk. Jeg husker, at min far, som var blandt initiativtagerne til den forestående begivenhed, var temmelig nervøs for vejret (det var sankthansaftensdag!) og i sidste øjeblik fik tegnet en (efter forholdene) ret dyr regnvejsforsikring. Det viste sig at være en unødvendig omkostning, vejret blev så fint, at folk ifølge Thisted Amts Tidende strømmede til Simons Bakker og til havet. Alligevel samlede løbene, hvor der var totalisatorspil, 4000 tilskuere på dyrskuepladsen. Borg-

ONSDAG 24. MA

*indv. af Radiolykker
Oms. 24. Maars*

Marius Jørgensen

i Radioen.

*indv. af T.V.K. med Jørgensens bånd
for 20. Maars*

Man bliver en dygtig Idrætsmand ved at træne flittigt og fornuftigt.

Amil

MARIUS JØRGENSEN.

Marius Jørgensen nævnedes som Eksempel paa den flittige systematiske Trænings store Betydning en Ven, han havde (Fr. Hansen), som først begyndte at træne i Athletik, da han var 37 Aar. Resultaterne var naturligvis smaa de første Aar, men takket være sin usædvanlige Flid, drev han det saa vidt, at han endte som Jydsk Mester i Hammerkast med et Resultat paa over 44 Meter.

Som et andet Eksempel paa Flidens Betydning nævntes, at Verdens berømteste Løber Paavi Nurmi, da han begyndte, løb paa særdeles beskedne Tider.

Jørgensen sluttede sit Foredrag med at besvare dettes Emne saaledes: Man bliver en dygtig Idrætsmand ved at træne flittigt

Man ska' slæve! — var Devisen, hvorunder det forløbende hurtigt lykkedes Marius Jørgensen for en lille Snes Aar siden at optræde det Athletikhold, der gennem fire Aar var Jyllands bedste. Saa ofte brugte han denne Vending, at den dengang var Slagord i Athletikdyrkernes Kred.

Det var den samme Mening, som disse tre smaa Ord dækker over, der som rød Traad gik gennem Marius Jørgensens Foredrag i Radioen forrige Onsdag, over Emnet: Hvorledes bliver man en dygtig Idrætsmand?

Efter indledningsvis at have omtalt, hvorledes han i sin pure Ungdom med Iherdighed dyrkede baade Fodbold, Gymnastik og Athletik, kom Marius Jørgensen, som naturligt er, ind paa en nøjere Omtale af Athletik, hvorunder han gav adskillige gode Raad med Hensyn til Dyrkelsen af de forskellige Grene: Kast, Løb og Spring og fremhævede Alsidighedens Betydning — navnlig i Drengearene og den tidlige Ungdom.

En Idrætsmand, der vil drive det til noget, skal træne mindst 4—5 Gange i Ugen. Man skal klæde sig paa efter Aarstiden. Varmt, men let. De moderne Træningsdragter er fortrifelige. Nogen særlig Træningsdragt er ikke nødvendigt, hvorimod man, hvis man vil naa at yde sit yderste, maa være absolut afholdende med Hensyn til Spiritus og Tobak. Det er intet Argument herimod, at man kan paavise enkelte Idrætsmænd, der trods Nydelse af Spiritus og Tobak har drevet det vidt, thi der er kun Grund til at tro, at de paagældende vil være naaet endnu videre, dersom de havde

Marts 1937. Opslag i Holger Hebsgaards scrapbog. Marius Jørgensen var en af de lokale sportshelte — kendt ud over hele landet. Nu havde han været i Statsradiofonien. Thistedboen holdt foredrag over emnet »Hvorledes bliver man en dygtig idrætsmand?«. Det var en erfaren mand, der talte til nationen. En tidligere deltager i olympiske lege. Det var i radioens storhedstid, og man flokkedes om apparaterne.

mester Bjerregaard — »med roset i knaphullet, høj hat på hovedet og sveddråber i panden« — var i funktion og bød velkommen til derby i Thisted. Billetpriserne var for »saddelpadser« 2 kr., øvrige pladser 1 kr. — og vi børn kom ind for 50 øre. I alt blev afviklet syv løb, bl.a. Thi-

sted-løbet og løbet om Thisted Damers Ærespris«, berettede Arne Ringgaard Pedersen — fra ringside.

Efter galopmiddag for honoratiores på Hotel Royal på Store Torv var der folkefest i Christiansgave — i »Skoven« — med Rymings orkester, sang af »Dobbelt-kvartetten« og harmonikakonzert. Samt barre-reckgymnastik. Det var jo idrætsklubben, der stod som arrangør. Den begivenhedsrige dag sluttede med fest-fyrværkeri og sankthansbål på Engen.

Således kan man komme på afveje, når man går bag om kilderne, fordi man undres lidt over, at der skulle have været 10.000 tilskuere til trav- og galopløb i Thisted.

Det var scrapbøgerne, vi kom bort fra, og manden bag dem: Holger Hebsgaard. Som nævnt meget omhyggeligt førte scrapbøger, utraditionelle, men da vi når frem til 1940'erne synes interessen at falde; klippet ud af aviserne bliver der fortsat, noteret ligeledes, dog mere i spredt fægtning, der er åbenbart ikke længere tid til at sætte ind i scrapbøgerne; de ligger til de berømte »bedre tider«, kan man forstå. Og den unge Hebsgaard — journalist på den konservative Thisted Amtsavis — havde fået andet at tænke på. Han var blevet involveret i det modstandsarbejde under den tyske besættelse, der så småt var ved at komme i gang og siden skulle udvikle sig til en regulær modstandsbevægelse, som han blev en del af. I august 1944 blev han arresteret og sigtet for udbredelse af illegale blade, men løsladt efter tre dage under arrest.

I 1947 udsendtes to-bindsværket »Landet mod Nordvest«, hvor en række skribenter fortalte Thy's og Han Herreds historie, som den tog sig ud på dette tidspunkt. Det var Holger Hebsgaard, der var udpeget til at skrive om idrætten:

»Idrætten i Thy og Han Herred er af gammel

Typografen der satte, skrev og klippede

Henry Pedersen (1904-1979) var typograf i Thisted i første halvdel af forrige århundrede. Han var en engageret borger, der gjorde en stor indsats i flere sammenhænge – ikke mindst inden for Thisted Idræts Klub.

Og så var han lokalhistoriker.

Flittig ved skrivemaskinen – og med saksen derhjemme.

Han klippede artikler ud af aviser, tidsskrifter og blade, der omtalte personer og begivenheder i Thy i fortid og den nutid, der nu er fortid for os. De mange udklip blev – pertentligt – sat ind i scrapbøger, der i dag opbevares på Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune. En værdifuld stak avisudklip er bevaret for eftertiden, og det er i mange tilfælde artikler, der ikke er blevet registreret andre steder.

Idrætten er (naturligvis) repræsenteret i samlingen og her et pluk fra en artikel fra 1935 (i Thisted Amtsavis) hvor en ukendt skribent lader sig inspirere af sportsbilleder fra omkring år 1900:

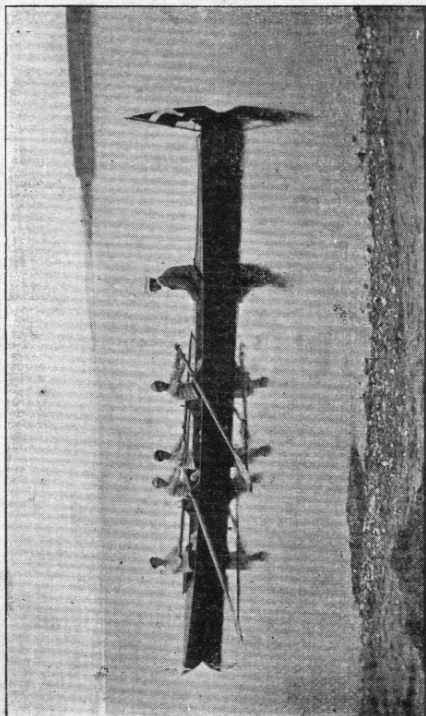
»Fodboldspilletts Regler var vel i Hovedsagen de samme som nu, dog kendte man ikke den Gang noget til off-side, og synes man, der nu om Stunder særlig i Turneringskampe spilles ret haardt, er det dog – efter hvad ældre Spillere fortæller – ikke noget imod, hvad der præsteredes i Spilletts Barndom, hvor Spillerne fyldte Strømperne ud med Halm for ikke at få Skinnebenene slaaet for meget i Stykker.

Den Gang som nu gik Lidenskaberne højt under Spilletts Udfoldelse. Men medens det nu oftest er det talrige Publikum, der lader deres berettigede eller uberettigede Harme gaa ud over Spillere eller Dommer, saa var det som oftest mellem Spillerne og Dommeren indbyrdes, Kampen stod.

Det var ikke ualmindeligt, at man havde to Dommere i én Fodboldkamp. Når 1. Halvleg var spillet, kunde det hænde, at Spillerne kasserede Dommeren, der som oftest herskede på Banen. Det var næsten en bydende nødvendighed, at Dommeren holdt med det fremmede Hold, thi ellers risikerede han blot, at dette nægtede at spille Kampen færdig! I denne Henseende er der glædeligvis stor Forandring at konstatere.«

Det er ikke nogen ny »opfindelse« at skære fødderne af dem, der bliver fotograferet. Billedet er fra 1926. Til højre ses typografen – og lokalhistorikeren – Henry Pedersen sammen med Carl Gustav Larsen, Egon Jensen og Viggo Andersen. Billedet er taget i Århus, hvor TIK vandt finalen i jysk holdkamp i atletik. (Lokalhistorisk Arkiv).

THISTED ROKLUBS BAAD »THY« VED VILDSUND

Thisted, d. *12 April* 19*10*.

Undertegnede ønsker sig optaget som
aktivt Medlem i „Thisted Roklub“ fra
den 1ste *Maj af signe.*

Navn: *E. dr. Foring.*

Stilling: *Kammeris*

Adresse: *N. G. Brinkman*

Bedes skrevet tydeligt.

(Kontingentet er 1 Kr. 50 Øre maanedlig i
Sommerhalvaaret. Indskud 5 Kr.)

Der kom et brevkort til Thisted Roklub med en indmeldelse. Året er 1910 – og kortet var frankeret med et 2 øres frimærke. Brevkortet dukkede op i en scrapbog i forbindelse med roklubbens 100 års jubilæum sommeren 2004.

dato, og selv om der måske rent sportsligt ikke er naaet Resultater af epokegørende Art, har Idrættens forskellige Grene dog gennem Aarene samlet i tusindvis af unge og ældre i denne Landsdel. Paa enkelte Omraader er der da ogsaa øvet Bedrifter, der i lange Tider vil vidne om Landsdelen ogsaa paa dette Omraade, og i Perioder naaet Resultater, der har skabt Respekt om Landsdelens Navn paa Idrættens Arena.«

Nu er Holger Hebsgaards bidrag til »Landet mod Nordvest« blevet en af adskillige kilder til den nye udgave af idrættens historie. Ligesom hans – og mange andres – scrapbøger er det.

Og som det (måske!) er fremgået af denne artikel, kan scrapbøgerne umiddelbart være en mere direkte vej til den tid, der forsøges skrevet frem på nutidspapir. Det gælder om »at læse« med alle sanser i brug. Med andre ord!